

которые что-то умеют осмысливать, у них есть большой опыт очарований и разочарований. Так что это взаимопользительный процесс (Газета по-киевски. – 19.06.06);

«стан + якість»: *Рожденный мертвым / мертворожденный*, наприклад, Бздо пророчал: – *Рожденный мертвым чихать не может!* (Буйда 2003) – *Довольно быстро укоренилось мнение, что ШОС – мертворожденное дитя* (Независимая газета. – 24.09.07).

Пропонована типологія є прийнятною для атрибутів універбалізаційного типу. Ономазіологічні структури для атрибутів дериваційного та квазікомполітного типу є ще не вивченими. Їхнє вивчення і буде складати мету наших наступних робіт.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Василевская Е. А. Словоуположеніє в руском языкє : учебн. пособие [для студ. вузов] / Е. А. Василевская. – М. : Учпедгиз, 1962. – 132 с.
2. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словоуположеніє / Е. С. Кубрякова // Языковая номинация : виды наименований. – М. : Наука, 1977. – С. 222-304.
3. Сахарный Л. В. Психолінгвістическіє аспекты теории словоуположеніє / Л. В. Сахарный. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1985. – 97 с. – (Ленинградский гос. ун-т).
4. Теркулов, В. И. Слово и номинатема : опыт комплексного описания основной номинативной единицы языка [Текст] / В. И. Теркулов. – Горловка : Изд-во ГПНІІЯ, 2007. – 240 с. – ISBN 978-966-8469-47-3.
5. Теркулов В. И. Композиты русского языка в ономазіологіческом аспекте : дисс. ... доктора філол. наук : 10.02.02 / Теркулов Вячеслав Исаевич. – Горловка, 2008. – 472 с.
6. Теркулов В. И. Бахуврихи в руском языкє / В. И. Теркулов // Вестник Волгоградского государственного университета. – Серия 2 : языковедение. – 2008. – № 2 (8). – С. 171-176.
7. Франчук В. Ю. Структурно-семантичні особливості деяких складних прикетників / Франчук В. Ю. // Граматичні та стилістичні студії з української і російської мов : наук. зб. – К., 1965. – С. 108 – 121.
8. Dokulil M. Tvorení slov v češtině. I. Teorie odvozování slov / M. Dokulil. – Praha : CAV, 1962. – 263 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олена Донцова – аспірант кафедри мовознавства та російської мови Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов.

Наукові інтереси: порівняльний словотвір української та російської мов.

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ РУМЕЙСЬКОЇ МОВИ

Юлія ЖАРІКОВА (Маріуполь, Україна)

У статті розглядаються процеси фразеологізації. Систематизовано основні способи творення фразеологічних одиниць румейської мови.

Ключові слова: експресивно-емоційні засоби мови, народнорозмовна мова, фразеологізація, ситуативна варіативність.

The article deals with processes of phraseologisation. The principal methods of production of phraseological units of the Rumeic language have been systematized.

Key words: expressive and emotional means of the language, colloquial language, phraseologisation, and situational variability.

У функціональній сфері мови діє послідовна закономірність: відтворювати факти й ситуації в певній емоційно-оцінній пропозиції. Мовлення – це той глобально-прагматичний сегмент буття мови, в якому означена функціональна якість реалізується найповнішою мірою. Оцінно-експресивний складник є таким же суттєвим, як і власно змістовий потенціал конкретної словесної акції. Винятково важлива роль у формуванні емоційно-оцінних, як і змістових, параметрів мовлення відводиться народнорозмовним лексичним і фразеологізовано-словосполучним засобам [2: 19]. М.Ф. Алефіренко справедливо вказує на те, що «різнорівневі мовні явища, вступаючи у мовленнєві синтагматичні та парадигматичні зв'язки, приводять до фразеотворення, яким поповнюється корпус експресивно-емоційних засобів мови, що, у свою чергу, викликає певні структурні зміни у лінгвосистемі» [1: 116].

Дослідження фразеотворення стало в останні десятиліття окремих напрямом фразеологічної науки і висвітлювалося у працях Ю.А. Гвоздарєва [3], М.Т. Демського [4], О.В. Куніна [5], Г.М. Удовиченка [9], Л.Г. Скрипник [7], В.М. Мокієнка [6], В.Д. Ужченка [10] та ін.

Метою пропонованої статті є визначення основних способів творення фразеологічних одиниць (далі ФО) румейської мови.

Румейська мова, як відомо, складається з декількох діалектів. І хоча існують літературні твори, поезія румейською мовою, все ж таки вона залишається народнорозмовною мовою.

М.І. Толстой вказує на необхідність вивчення саме діалектної фразеології, яка є дуже важливою для порівняльно-історичних досліджень [8: 374]. Народнорозмовна фразеологія також є певною мірою територіально зорієнтованою категорією, і це дає підстави в окремих ситуаціях називати означені ФО регіоналізмами. Але ця зорієнтованість простежується не так чітко, як зорієнтованість фактів діалектологічних. Масштабність поняття, означеного словом «регіональний», може бути різною: від одного населеного пункту до більше або менше просторово окресленого географічного масиву. На процесах формування народнорозмовної фразеології літературної мови позначається вплив мовних особливостей відповідного територіально окресленого діалектного масиву. Такий масив служить своєрідним матеріальним субстратом, на базі якого в загальному результаті формуються основи розмовного функціонального різновиду загальнонародної мови [2: 19].

Основу народнорозмовної фразеології румейської мови становлять стійкі словосполучення, які здебільшого репродукуються у ситуативно-конкретизованих варіантах. Ситуативна варіативність фразеологічних одиниць забезпечується передусім варіативністю лексичного складника фразеологізму. У конкретному населеному пункті можуть бути свої особливості реалізації ФО, особливі варіанти її лексичного заповнення. Саме це надає фразеологізму певної регіональної індивідуальності. Наприклад, для передачі значення ФО у *животі пищики грають* (хочеться їсти) у сартанському діалекті румейської мови використовується *гургурыз ту дерм* (букв. *дзюрчить кишка*), а у каракубському *гкырылдыс кардыя-м* (букв. *дзюрчить серце*); укр. *подати голос* (видавати певні звуки, відзиватися) відповідають сар. *дъугу дауш* (букв. *давати голос*) та кар. *вгалу дауш* (букв. *діставати голос*); укр. *попастися в зуби біді* (опинитися у скрутному становищі, бути в біді) відповідають сар. *катвэну сту била* (букв. *спускається у біду*) та кар. *катвэну сту хамо* (букв. *спускається у збиток*).

На основі аналізу фразеологічного матеріалу обстежених сіл можна виділити основні способи фразеологізації. Фразеологізація розуміється нами як процес творення стійких, зв'язаних сполучень слів, поступового набуття вільносинтаксичними прототипами категоріальних ознак фразеологізмів [11: 770]. Вона може розглядатись у діахронічному та синхронічному аспектах. Фразеологізація, що розуміється як діахронічний процес надбання словесним комплексом стійкості, цілісності значення та узуальності, як тривалий процес його адаптації у лексико-фразеологічній системі мови та закріплення на осях синтагматики та парадигматики, відноситься до сфери інтересів історичної фразеології [12: 141]. У пропонованій статті розглянемо саме діахронічний аспект. За основу взята систематизація способів творення ФО, запропонована Д.Х. Баранником [2: 25-28].

1. Перехід частовживаних, типових для місцевої мовленнєвої традиції порівняльних зворотів до розряду фразеологічних одиниць: *эн ян ту кнур* – (букв. *як некастрований кабан*) про чоловіка, що постійно шукає сексуальних стосунків; *эн ян т цуна* – (букв. *немов сука*) 1) про неохайну жінку; 2) нерозбірливу у сексуальних стосунках; *эн ма фармать* – (букв. *вона наче отрута*) про спритну, жваву, рухливу жінку; *эн ян т пита* – (букв. *вона наче пишка*) про повненьку жінку; *фта ама камил* – (букв. *плюється наче верблюд*) про людину, яка постійно плюється; *фувумы тун ян т футыя* – (букв. *боятися як вогню*) дуже боятися когось; *трой ама джидер* – (букв. *їсть як звір*) про ненажерливу людину; *ранда ама трэй* – (букв. *стрибає як коза*) про занадто активну, діяльну людину.

2. Фразеологізація атрибутивних синтаксичних словосполучень: *бгадъытка матя* – (букв. *бичачі очі*) (про людину) лютий погляд; *бизаны дълыис* – (букв. *мавпячі справи*) пусті справи; *дъавулка мкра* – (букв. *бісові діти*) уживається як лайливий або добродушно-лайливий вислів на чиюсь адресу; *кардыяс копсму* – (букв. *серця поріз*) різати серце; переживати за когось, душевний біль; *куртас мана* – (букв. *проковтнувший матір*) про

людину, яка здатна на все задля власної користі; *цигарки хартыц* – (букв. *сигаретний папірець*) поношена річ, хустина.

3. Фразеологізація (без образних прирощень) атрибутивно-словосполучних назв місцевих об'єктів. Регулярно відтворювані в мові конкретного населеного пункту, такі назви формують своєрідну місцеву номінативну фразеологію, чітко локалізований мініономастикон. У с. Сартана був зафіксований такий фразеологізм: *Шабан ту биритет* – (букв. *добробут Шабана*) жити багато; вдосталь, багато чогось.

4. Фразеологізація об'єктних синтаксичних словосполучень: *кспаз куроныс* – (букв. *лякати ворон*) ворон ловити; марно витратити час, нічим не займатися; нічого не робити, байдикувати; *пэраса т страта-т* – (букв. *перейшов дорогу*) стати поперек дороги; зробитися, виявитися перешкодою комусь у досягненні якоїсь мети; *стаз ту дьонд-м* – (букв. *капає зуб*) слина тече; дуже хочеться з'їсти, випити щось, передчувасти насолоду від чогось смачного, апетитного.

5. Фразеологізація словосполучень та прийменникових конструкцій з обставинним значенням: *су эшимат гурэ* – (букв. *як матиму начебто*) по можливості; *трогу пас пудьар* – (букв. *їсти на нозі*) їсти на ходу; *цклефку эмбру стун тата-м* – (букв. *забігати поперед батька*) випереджати інших у чому-небудь; вириватися, вискакувати наперед; *пес т манакам апису* – (букв. *за мою жінкою*) у чорта на рогах (на запічку); дуже далеко, осторонь від усіх; *мин ду зор* – (букв. *з силою*) насилу, з трудом.

6. Фразеологізація суперлятивних присудків (сполучень дієслова або предикативного прикметника з підсилювальною часткою *чах*): *чах котнясан та фтыя* – (букв. *аж вуха почервоніли*) (аж) вуха в'януть; неприємно, набридло чути, слухати щось; *чах та гунэйс трумазны* – (букв. *(аж) стіни (двері) дрижать*) дуже гучно, занадто голосно (щось діється, відбувається); *чах та малыя статъан урта* – (букв. *(аж) волосся встає угору*) кому-небудь стає дуже страшно; *чах сталыхтын (статъын) анаса* – (букв. *аж подих забило*) хто-небудь дуже вражений; у когось перехоплює дихання (від збудження, хвилювання і т. ін.).

7. Фразеологізація словосполучень з часткою *тъа* (позначення майбутнього часу): *тъа акусун хта малыя пула* – (букв. *почує моє волосся багато*) почути багато поганого про себе; *тъа спасны та магла* – (букв. *лопнуть щоки*) кров з молоком; здоровий, рожевовидий, рум'яний (про людину та її обличчя); *тъа тын (тун) эшс нда котня та вга* – (букв. *її (його) треба мати тільки з червоними яйцями*) лестити комусь; *тъа шкигу ту стома-м* – (букв. *порву рота*) позіхати.

8. Фразеологізація спарених однокореневих іменників, прислівників, дієслів: *итъыла-титъыла* – (букв. *хочеш не хочеш*) незалежно від чийогось бажання, через певні обставини; мимоволі; *хурата-хурата* – (букв. *жарт-жарт*) жартома; *алях-алях* – (букв. *дуже-дуже*) дуже.

9. Фразеологізація подвоєних неоднокореневих дієслів (без з'єднального сполучника *к(т)и*): *пагу дреху* – (букв. *іду біжу*) ідти поспішаючи; *пета прат* – (букв. *летить іде*) як на крилах легіти; швидко йти, летіти (переважно у стані збудження); *пстатъа хатъа* – (букв. *втомився загубився*) дуже втомитись.

10. Фразеологізація імперативних конструкцій: *ас пай ста тэсыра марэйс (стырэйс)* – (букв. *нехай іде собі на всі чотири боки!*) уживається для вираження злості, обурення, незадоволення, роздратування з приводу чогось, небажання бачити кого-небудь; *ас фрагун та чагалдахя сас!* – (букв. *нехай закриються ваші клямки!*) прохання помовчати, не розмовляти; *дауш-ыс на ми вгэн!* – (букв. *щоб і духу твого не чути!*) уживається для вираження настійної вимоги до кого-небудь негайно замовкнути; *на си пырын дъявулус* – (букв. *дідько б тебе взяв!*) уживається для висловлення невдоволення, обурення, досади чи захоплення, здивування.

Таким чином, аналіз мовного матеріалу дає підстави констатувати, що фразеологізація різного роду словосполучень у румейській мові відбувається різноманітними шляхами, що свідчить про розвиненість та сформованість фразеологічної системи румейської мови. Важливе значення має те, що у процесі фразеотворення румейська мова послуговувалася як засобами української, так і засобами грецької мов. Так, 2-ий та 6-ий типи не є характерними

для граматичної системи грецької мови, 7-ий та 8-ий – для української, а 9-ий тип взагалі існує тільки у румейській мові. Подальша перспектива дослідження вбачається у детальному структурно-граматичному аналізі румейських ФО, який дасть вичерпну картину процесів фразеотворення у румейській мові.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків: Видавництво при Харківському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа», 1987. – 134 с.
2. Баранник Д.Х. Народнорозмовний складник лексичної та фразеологічної систем національної мови // Мовознавство. – 2008. – № 4-5. – С. 18 – 31.
3. Гвоздарев Ю.А. Основы русского фразообразования. – Ростов-на-Дону: Изд-во Ростов. Университета, 1977. – 184 с.
4. Демський М.Т. Українські фрази й особливості їх творення. – Л.: Просвіта, 1994. – 62 с.
5. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Высшая школа, 1996. – 381 с.
6. Мокиенко В.М. Славянская фразеология. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Высшая школа, 1989. – 287 с.
7. Скрипник Л.Г. Фразеология української мови. – К.: Наукова думка, 1973. – 280 с.
8. Толстой Н.И. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. – М.: Индрик, 1995. – 509 с.
9. Удовиченко Г.М. Прогресивна і регресивна деривація в системі фразеологізмів // Мовознавство. – 1984. – № 2. – С. 18 – 24.
10. Ужченко В.Д., Д.В. Ужченко. Фразеологія сучасної української мови : Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 494 с.
11. Українська мова: енциклопедія / [ред.кол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.: іл.
12. Эмирова А.М. Избранные научные работы. К 75-летию со дня рождения и 52-летию научной, педагогической и общественной деятельности. – Симферополь: КРП «Издательство «Крымучпедгиз»», 2008. – 366 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Жарікова – аспірант кафедри грецької філології Маріупольського державного університету.
Наукові інтереси: фразеологія румейської та новогрецької мов.

МОРФОЛОГІЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ ЦУКРОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Лариса ЗАДОЯНА (Умань, Україна)

У статті розглянуто морфологічний спосіб творення термінів галузі цукрового виробництва, зокрема проаналізовано і подано опис морфологічного способу творення слів, який представлений його основними різновидами: афіксацією, словоскладанням та аббревіацією.

Ключові слова: терміни галузі цукрового виробництва, морфологічний спосіб творення термінів, афіксація, словоскладання та аббревіація.

The article deals with the morphological formation of the terms of sugar production branch. The author outlines and analyses morphological word-formation that is presented by affixation, blending and abbreviation.

Key words: terms of sugar-making, morphological way of word formation, affixation, composition, abbreviation.

Термінознавчі дослідження актуальні у сучасній лінгвістиці. Методологічні засади вивчення термінології у мовознавстві пов'язані з іменами Б.М.Головіна, В.П.Даниленко, Т.Л.Канделакі, Т.Р.Кияка, В.М.Лейчика, Д.С.Лотте, Г.П.Мельникова, О.О.Реформатського, Е.Ф.Скороходька, С.Д.Шелова та ін. Значна частина робіт пропонує лінгвістичний опис конкретних терміносистем. Зокрема, в україністиці дослідженню геологічної термінології присвячено М.П.Годованої, педагогічної – Т.О.Бевз, О.Ю.Зелінської, землеробської – С.Б.Любарського, екологічної – С.В.Овсейчик, хімічної – Г.В.Наконечної, Н.А.Цимбал та ін.

Українська термінологія цукрового виробництва об'єктом лінгвістичного аналізу ще не була. Незважаючи на те, що ця галузь виробництва добре розвинена на території України, її термінологія унормована недостатньо, що і зумовлює актуальність цього дослідження. Метою пропонованої розвідки (статті) є сучасна українська термінологія цукрового виробництва з погляду творення.

Терміни-однослови цукрового виробництва творяться за допомогою морфологічних та неморфологічних способів. І.І. Ковалик зазначає: “Не всі словотворчі ресурси однаковою мірою використовуються в словотворчому процесі постійного збагачення лексичного складу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГЕРМАНІСТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

*Світлій пам'яті ректора Кіровоградського державного
педагогічного університету імені Володимира Винниченка,
професора Віталія Івановича Завіни присвячується...*

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

*Матеріали п'ятої Міжнародної
науково-практичної конференції
«Мови і світ: дослідження та викладання»*

Серія:
Філологічні науки
(мовознавство)

Випуск 95 (2)

Кіровоград – 2011

ББК 81.07; 81.0; 74.261.7

М 54

УДК 81.25; 81'27; 44(07)

Наукові записки. – Випуск 95. – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – 580 с.

ISBN 966-8089-24-3

До наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань різних галузей сучасного мовознавства – лексичної семантики, фразеологічного складу мов, словотвору, ономастики, термінотворення та прикладної лінгвістики.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів філологічних факультетів, а також учителів-словесників.

Друкується за ухвалою вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(*протокол № 6 від 31.01.2011 року*).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- | | |
|-------------------------------|---------------------------------------------------------------------|
| 1. Олег Семенюк | – доктор філологічних наук, професор
(відповідальний редактор). |
| 2. Григорій Клочек | – доктор філологічних наук, професор. |
| 3. Болеслав Кучинський | – кандидат філологічних наук, професор. |
| 4. Василь Лучик | – доктор філологічних наук, професор. |
| 5. Володимир Манакін | – доктор філологічних наук, професор. |
| 6. Василь Марко | – доктор філологічних наук, професор. |
| 7. Володимир Панченко | – доктор філологічних наук, професор. |
| 8. Валентина Парашук | – кандидат філологічних наук, професор. |
| 9. Василь Ожоган | – доктор філологічних наук, професор. |
| 10. Олег Поляруш | – кандидат філологічних наук, професор. |
| 11. Олена Семенець | – доктор філологічних наук, професор. |
| 12. Олександр Білоус | – кандидат філологічних наук, доцент
(відповідальний за випуск). |

ISBN 966-8089-24-3

Статті подано в авторській редакції.

**© Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка, 2011**